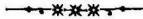

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՌԵՐԳԱԿՆ՝

ԵՒ

ԳՈՒՆՈՑԻ ՖԱՌԻՍՏՆ Ի ՔԻՈՃԻՍ.

ՈՐԱՅՈՍՅՈՒՄ անուանա պէս գայն մար-
մաշնոյ Հանճարն իսկ թերեւ չա-
տերուն անծանօթ ըլլայ. բայց ապօրո-
նեան քնարի դայնակաւոր լարերու
ձայնից հետ՝ ազգային երգոց վերա-
ծնութեան եւս հմուտ եղող մէկը չպիտի
գանդաղի գուշակել, զոր ինչ կ'ուզեմ համա-
ռօտիւ գծել աստ:

Հոկտեմբերի վերընթեր օրը, — յորում եր-
կրորդ գարունը բոլոր իւր բարեխառն պայծա-
ռութեամբ դեռ կը թեւապարէր Վենետիկոյ
աննման լճակի վերայ, և դշխոյն Ալքիականի
իւր հրապարիչ գեղովն առ ինքն կը ձգէր օտար-
երկրացի եկաւորաց բազմութիւնը, — կայս-
պաձեւ գոնդոլայի մէջ սահելով Հայելունման
լըդի երեսը՝ կղզեկէս այցելութեան կու գայր
այն անծանօթն՝ որ մի քանի օր յաւալէ Գու-
նոյի հրաշալի թատերագութեան, այն է Ֆաուս-
տի մէջ իրեն նշանաւոր Վառլոգակ՝ ամե-
նուն ուշադրութիւնն իրեն գրաւած էր: Այդ
անծանօթն էր նա ինքն պարոն Ռեզար Ամիր-
ջանեան (?). պարթեական հասակով մի առողջ-

անձն և համակրելի երիտասարդ, հազիւ 23-30
տարեկան. որոյ արամազդեան թուի յօնից ներ-
քեւ կը փայլին երկու խոշորագեղ և կենդանի
ականդղիք, և որ իւր ընտանի, բարեկիրթ և
համեստ վարմունքով զիտէ շուտով ամենուն
սիրելի և յարգելի ընել զինքը:

Տարունգաւոր վառերգակիս ընութեամբ ար-
դէն զուարթ գիմաց վերայ կը փայլէր նոյն-
պէս սրտի մեծ գունակալութիւն մի. վասն զի
դեռ նոր ասպարէզ ելած Մեդիոլանն համ-
բաւաւոր Երաժշտանոցէն, հրախրուած էր ի
Քիոճիս (?). մասնակցելու վերոյշիկայ թատեր-
գութեան. և հոն խուռն հանդիսականաց սրտի
և մտաց վերայ գործած ահագին ազդեցու-
թեամբը՝ օթինիցս կորզած էր արգէն սարդե-
նեայ պսակներ՝ Վայնտիին զարին մէջ. և
քաղաքացեաց կողմէն իրեն առանձինն ի պա-
տիւ տրուած թատերահանդիսիւ և ընծայա-
կաններով մեկնած էր դէպ ի Վենետիկ, յայց-
ելութիւն կղզեկէս:

Ամիրջանեանի Ֆաուստի եղերեղութեան մէջ
ունեցած այս առաջին յալոդութեան և արուեստ-
գիտութեան վերայ զաղափար մի ապու հա-
մար Բազմավիպի ընթերցողաց, քաղելով դը-
նենք աստ իտալական մի քանի թերթերու
քննադատութիւնք:

1. Հայերէն այս արուեստական բառ՝ յոնաթէն
βαρύν-τόνος թարգմանութեամբը կազմեցինք, որ ծաւ-
ելո՞ւն ալ կը նշանակէ: Հայերէն Վա՞մ որ փոխանակ
ծանրի զործանուած է, ծագումով իսկ Յ. Բարձրէն
առաւադարձուցեր և մեր եկեղեցական երգոց մէջ ի վար
արկած են նախիրք: այս պատճառաւ մենք ևս զայդ
ընտրեցինք: Ելեղապիք Baritone, Վա՞ր-էֆ: քառով
փոխարեւադոր երգիչը կ'իմանան ինչ և ոչ թէ երգի
տեսակը, իսկ մինչ ալ մասնին տեւելընելով միայն:

2. Մագումով Դուշեյի է: Բայց ինչք Տեղիս մեծ
ըլլալով՝ քնականաբար Տփղիսեցի կը ճամբի ինք զին-
քէ: Իւր նախնական կրթութիւնը Ներսիսեան և Գեոր-
գեան շինարաններում ստացած է, և հայերէն մաքուր
և վարժ կերպով կը խօսի, թէպէտ և երեք տարի է որ
տրտաւաման կը գտնուի: Իւր նախնին քերտաւ էր
եկեղեցական ըլլալ. որուն ճամբի նախապատրաստական
դէտմութիւններն ևս ուսած է: Բայց ի Պետերբուրգ՝ չա-
յոց եկեղեցւոյն մէջ դպրապետութիւն ըրած ժամանա-
կին՝ առիւթն Եւրոպայանոցի տեսչին կողմէն եղած կրկին
և կրկին յորդորներէն ճամադուած, երաժշտական ա-

րուեստին ինք զինքը նուիրեց: Այս բանս՝ ի սկզբան
շատ վշտովից եղաւ Ամիրջանեանի ճամբ: Վասն զի
երկուստեք առանց դրամատի ծնաց. Բայց յետոյ Ա-
ղեքանդր Գ. անգլուցեալ ողորմած կայսեր տէրու
թիւնը դնաւտուելով անոր անուովը միջերէն՝ առանց
խտրութեան մեղք դրաւ անոր վերայ. և երեք տարի
իւր ծախիւք Պետերբուրգի Երաժշտանոցին մէջ ուսա-
նելու վերջ՝ յեղ ի Մեդիոլան, ուր ուսած արուեստը
կատարելագործեց:

3. Այս փոքրիկ քաղաքը Վենետիկ հաբաւային կաշ-
մը կը գտնուի, երկու ժամ հեռու. Ալքիականի ալիք-
ներէն ամեն կողմէն կը պատնէ զայն: Ունի 30-35
նաւար ընակելի: Այս անդ վախճանած է նալազի Էլեւ-
րիմանեան ազնուական դերգաստանէն Ստեփ. Գոմֆի-
կոս եպիսկոպոսը. և Պ. Ամիրջանեան ճառ կու դա-
րէկեղանացնելու նպատիւն մեռած միշտապէս:

Պ. Բեգլար Ամիրջանեան.

Պըրիականը՝ (L' Adriatico N. 277) կը գրէր՝ օրերով յառաջ. « Կը շարունակեն յաղողութեամբ ի Քիոնիա, Ֆլաուսի ներկայացումները: Վալեստինի դերն ստանձնած է նորա մուտն Պր. Բեզար Սիլիբրանեան (Հայագի) որ ունի զօրեղ միջոցներ, և այնպէս կը թարգմանէ զայն, որ դուք կը կարծէք, թէ նա հին արուեստագէտ մ'է: Աստուած հօգ (Dio possente) միմուռնի մէջ, Վալեստինի մահուան պահուն, ուժգին ծափահարուեցաւ նա »:

Վենետիկ լրագիրը (Gazzetta di Venezia N. 279). « Պ. Բեզար Սիլիբրանեան՝ Վալեստինի տարագրուց ներքեւ՝ այնպիսի պերճանքներ ցոյց տուաւ անսովոր արուեստագիտութեան, որ անգագար ծափահարուեցաւ »:

Փոքր լրագիրը (Il Gazzettino N. 270). « Նորանուտ է Պ. Բեզար Սիլիբրանեան. բայց աւանանդաւոր Վալեստինի դերին մէջ: Չայր՝ կորովի և մեծածաւալ է. ինքնաբերաբար ձայնարձակումով մի կ'երգէ քաջօր, և աւրուեստին մէջ հասունացած արուեստագիտի մի ճարտարութեամբ »:

Խարազանը (Lo Staffile N. 23). « Մեզ համար յայնչեմութիւն մ'էր Վալեստինի Բեզար Սիլիբրանեան, Վալեստինի տարագրուց. բովանդակ եղերերգութեան մէջ ծափահարուեցաւ. իսկ մահուան մրմունջի տակն՝ անչափ և որոտաւայն կայծիւր: Սիլիբրանեան երիտասարդն անսխալ երգող մ'է՝ ճոխացեալ ի բնէ տարաժողով ձայնի, որոյ ընդող յաղթութիւնն է՝ անշափապէս համակրելի. նա ինքն իսկ է անթերի և աղբջիկի գուսան մի, որ միշտ ախորժելի պիտի լինի՝ օր ալ որ ներկայանալու ըլլայ »:

Արուեստական աշխարհ (Il Mondo artistico N. 47). « Ինչ հրատարակուի ի Մեդիոսին կը գրէ. « Բեզար Սիլիբրանեան՝ ամենայաւաշափերտ՝ քով վարժագործին Յովնանիկեայ, օգտաւ հանդիսանալ Քիոնիայի Թատերաբեմին վրայ, մասնակցելով երկու երևելի եղերերգութեանց, այսինքն է Ֆլաուսի և Պառիսականի իւր յաղողութիւնն ամենափայլուն և կատարելապէս: Վենետիկի բոլոր այն թերթերն, որոնք այդ տեսարանով զբաղեցան, ուրիշ բան չգտան, բայց եթէ տալ անպայման դրուատիս անոր գեղեցիկ և համակարգեց ձայնին, չնորհու այն ամենայաւա վարժագործին՝ որուն կը համակերպէ իւր երգն, և իւր գուսանական տաղան, դերն: Մատենախիլ լինեն նաև անոր այրական դէմքն և գեղարուեստական կեցուածքը տեսարանին վրայ. և ուրախաւէտ գուշակութիւններ կ'ընեն անոր արուեստական ընթացքին համար »:

Մարգանդ (Flora N. 18) կը գրէ. « Գերազանց Վալեստինի մ'է նորատարու Բեզար Սիլիբրանեան, որ գիտէ իւր հրապուրանօք ի՛ գեղեցիկ և քնքուշ ձայնին հետ միացնել և ըզգուսանականութիւն, զոր կը պահանջէ երաժշտութիւնն՝ իբրեւ Վերջ Գունդի: Պ. Սիլիբրանեան՝ երբ ճանչնալու ըլլալ արուեստին բոլոր նպաստներն և գաղտնիքը, պիտի լինի մին յառաջնակարգ վառերգականներէն. որովհետեւ

իւր համակրական դիմաց հետ՝ կը գուզէ ուրիշ ձիւրեր եւս: Բայց թող անասց մեզ՝ ըլլալ միշտ հաւատարիմ թարգման, և չպատրի չափազանցօրէն խռնուած յրատարակէն յառաջ եկած չորագործիւս ծափահարութիւնէն և կամ չառաջ հանող վերաւորութենէն: Արուեստին՝ իրմէ դեռ ուրիշ և աւելի լուրջ բաներ կը պահանջէ. ինքն եւս արուեստով պարտի ներշնչուիլ միշտ և անընդհատ: Բոյժ բարի են մասնաւոր մը մունեն և Վալեստինի մասը, զոր նա կատարելապէս կը մարմնացնէ իւր անձի վերայ »:

Կարենթաց գովեստներէն աւելի նշանակաւից և օգտակար ըլլալու են, ըստ իս, մեր տաղանդաւոր երգչին համար այս վերին խօսքերը. չենք տարակուսիր, թէ նա՝ որ վաստակաւոր մեղրիչ նման դեռ կը շրջի բանաստեղծից և և երաժշտաց պարտիրն մէջ, և բոլոր հոգով հետամուտ է իւր արուեստի կատարելագործութեան, այնպիսի քննադատութիւններէ աւելի օգուտ պիտի քաղէ, քան թէ խորշի բնաւ:

Լսեց թիւ մ'ալ Սիլիբրանեանով յափտաւ կուսած Քիոնիացացոյ՝ Նոկտ. 28 ողբերթի համար անոր ձօնած գեղեցիկ ընծայականներէն մին, յորս տարակաթ գովեստիւց կը յայտնեն իրենց լիուրի գահուանակութիւնը: « Գէթէ և Գունոյ, որոց վերայ կը հիսնալ աշխարհ, ստեղծեցին այն հկայական զործը՝ որ կը կոչուի Ֆլաուս, որուն դուք, Բեզար Սիլիբրանեան՝ ազնիւ զաւակ Արեւելից, Վալեստինի մասոր կատարելապէս ներկայացուցիք՝ գուսանական և երաժշտական արուեստից բոլոր պահանջմանց համամայն, գոհացնելով և ձգելով ի խօսուն ծափահարութիւն Չեզ՝ յափտակուած ժողովուրդը, որ ի Չեզ քանչացմամբ կը տեսնէ նորանշաղկաւ և զարգացած արուեստագետը. Քիոնիա՝ գեղարարական դժուար ապարիթին մէջ մաղթելով Չեզ արմաւենիս և սարգենիս, անմուտց պիտի պահէ Չեզ քաղցր յիշատակը »:

Քիոնիայէն անցնելով Բաթերու հոյակապ քաղաք, ուր երեք օր միայն կեցաւ ազնիւ երգչին, հիացմամբ յիշելու ենք նոյնպէս այն մեծ տպաւորութիւնը, զոր նա թողոյց մեր վերայ, իւր անուշ կենցաղավարութեամբն և յաւիտականիլ երգերով:

Վենետիկացի տօնին օրը մեր վաճառի մէջ անցուց: Սէստրուան՝ ժամը երեքին, հրախրեցաւ նա մեծ դահլիճը՝ ճալաններ տալու համար իւր անսովոր ձայնին և արուեստագիտութեան. և մենք բաղդ ունեցանք մի ժամ խել մերթ ընդ մերթ ազգային եկեղեցական երգերու հետ՝ նա և Ֆլաուսի ամենափայլուն կտորները: Նորա ձայնը երկար երգերով իսկ կարծեք թէ աւելի յազուրդ կ'ուզէ դեռ՝ քան թէ կը նուարի: Սիլիբրանեան՝ միայն թատերագլու գուսան մի չէ, ալ նոյն իսկ արքազան երգերու քաղարուեստ խօսնակ, զոր բոլոր հայկական առանձնայաւա կութեամբք երգողական նոտաներու վերածած է, և յարմար առթի մի կը սպասէ հրատարակելու համար:

Չայնը կակուղ է, հաստատուն, զօրաւոր, հեղին և յուզիչ: Անցնան ստեղծող վերելքին առաջին աստիճանները մեղմօրէն և վառ տօնով

կը սկսի, բայց իւր նուրբ զգացումէն և արհեստէն առաջնորդումով՝ աստիճանաբար երբեմն այնպիսի աստղութեան կը հասնի, շնորհիւ ամենայաւ միջոցներու, որ կարող է տիրել նոյն իսկ հարիւրաւոր գործիներէ և կոորդինէրէ զայնակաւորեալ համարձակեան մի վերայ: Եւ երբ անոր ուղղարժեք կեցողութեամբ ջախջախել կործնէ ընդարձակուած և և արուեստով բացուած բերանէն արտահոսուած անազնի ձայնի ալիքները բոլոր իրենց ընդարձակ ծածածնում, ներսոյն և եղանակաւորմամբ օգը կը բաղխեն, կրնանք ըսել, թէ ասորական դահլիճ մի, կամ եկեղեցի շատ նեղ կու գայ անոր. լայնարձակ թատրոն մի հարկուած է, որպէս զի առանց զիրար բեկնելու ընդարձակութիւն և մեղմանան:

Այս և նման քառամասնութեամբք սքանչելի արդիւնքներ յառաջ կը բերէ մեր փառեղբայր՝ Խմբիւրդի մէջ: Զայնի և զգագանաց գերագոյն ուժգնութեան կէտին իսկ ընտւ չի նեղուիր, և ոչ այլ շնչերակաց այտնուում և արեան դիմեցումն կը նկատուին անոր գիմաղճերուն վերայ: Այլ միայն իւր ստանձնած գերին և երգին հոգին է, որ սիրոյ և յափշտակութեան թիւերով նկարուած կը տեսնէք անոյ: Ինչպէս ի վերջաւորութեան՝ այսպէս և ի սկզբնաւորութեան երգոյն՝ իջայնութիւն կամ այլապէս թիւն ըսուած բանի հետքն անգամ չի տեսնուիր յանձին Սմիլլանեանի. այլ բնութեան և ազատ վայրաց երաժշտին պէս՝ ինքն եւս ազատ համարձակ կը սկսի, կը պարզէ և կը գելու իւր և ընդհանուր երաժշտութեան դայլայլիկները. մանաւանդ եթէ նուազեցնան և պակասեցնան վայրէջներն ըրած ժամանակ՝ ձայնին փափայլութիւն և նրբութիւնը դեռ աւելի լինել, վասն զի իւր ձայնը բնութեամբ զօրաւոր լինելով, կարծէք թէ չուզեր դիւրաւ արուեստէն նուաճել: Սակայն և այնպէս այս բանն անհրաժեշտ կը պահանջուի, մանաւանդ մենա, նուազաց մէջ, ուր ձայնի ամէն երեւելներու և կրից զանազան թրթումանց միակ ներկայացուցին՝ երգին է:

Սակայն առանց մեր յայտնած փափագին իսկ՝ Վալենտինի մահուան մրմունջին և մեզ ծանօթ յիշեանակի մէջ ամենայնգիւր զաղտ, նիւններ ցոյց կու տայ նա՝ զոյնքերու և շարժմանց ճարտար գործածութեամբք:

Սմիլլանեանի ըսածէն դատելով՝ Դաւիթեան նին հանդիպած պատահական անպարզութիւնն՝ իրեն համար չափաւէտ դաս մ'եղած է. հետեւաբար՝ նա որ այսօր առաջնակարգ արուեստագիտի մի գեր կատարելու միջակին մէջ է, և Դաւիթեանէն աւելի աստուարութիւններ կը թուի ունենալ, նոյն իսկ շնորհիւ Մեդիոյանու յրաժշտանոցին, որ Նիւպոլիտինէն վեր է. բայց և այնպէս չուզէր ինքնապատասխանութեամբ իսկոյն վերադառնալ ի Ռուսիա: Նա մտադիր է դեռ ժամանակ ինչ մնալ յԵւրոպայ, մտնել մայրաքաղաքը՝ Պարիսը արտադրանքներով, լսել նշանաւոր եղբերգութիւնները, կարգալ բոլոր թեր ու դէմ քննադատութիւնները. մէկ խօսքով քաղել ամէն օգուտ, և ամենայն կերպով կատարելագործել իւր արուեստն, որուն այն

քան սիրահարուած է և մեծ փոյթ ունի: Ամիրանեան՝ այժմ 1852 թ. աւելի ամբողջական թատերագութիւններ (5) այնպէս լաւ իւրացուցեր է, որ առանց նախապատրաստութեան իսկ կարող է անվերջ երգել, կամ ներկայացնել: Նա դեռ վննեակի եղած պահուն ստացաւ մի այլ ներկայացման հրաւեր, Մեդիոյանու Եւրաժշտանոցի կողմէն, Հետաքրքիր էինք իմանալ, թէ ուր և ինչ ներկայի գործումը կ'ենրեւի, թէ Քրիտիայի մէջ տուած անոր ներկա յաջումները մէկ կողմէն, և միւս կողմէն ալ օրագրաց տուած իրուի գովեստները՝ մեծապէս նպաստեցին շուտով տաղանդաւոր Վառեգա, կիս համարաւ տարածելու իտալիոյ մէջ: Նա շատ կը փափագէր, որ իրեն վննեակից վիճակուէր. և կը յուսանէր, թէ ոչ կամ շուտ համարաւոր ֆինլիքի մէջ եւս կը լսեցնէ իւր ձայնը և պատիւ կը բերէ հայ անունն. որուն համար մաղթելով կատարեալ յաջողութիւն, կը մնամք իւր վերադարձին:

Բեղար Սմիլլանեան ազգային առաջին վառեղակն է, որով զբաղեցած և պիտի զբաղի իտալական մամուլը, ինչպէս Դաւիթեան ալ առաջին վերնաքամը Ռուսիոյ մէջ: Ուրախութեամբ լսեցինք Սմիլլանեանէն, թէ այժմ ազգային ուրիշ (5) ուսանողք և ուրիշք եւս կը պատրաստուին Մեդիոյանու Եւրաժշտանոցին մէջ, որոց ոմանք՝ զիւրգակ և ոմանք ալ քաներք գալնեն եւ, և քիչ ժամանակէն պիտի աւարտեն իրենց ընթացքն և հասարակաց ներկա յաջումներու մասնակցին:

Փափագելի էր՝ որ թուրքահայերն ալ խրատուած այս փայլուն օրինակներէն, իրենք եւս յաճախէին յԵւրոպայ՝ նոյն մասնագիտութեան համար, որոյ պակասն և պէտքն այնքան զգալի է այսօր՝ հայ թատերաբեմին վերայ, իսկ առսահայաց, — որովք աւելի դիւրութիւն ներ ունին, — խորհուրդ կու տայինք, որ գուսնակաւ երգեցողութեան հետ՝ հաւատարմապէս կարեւորութիւն տային նաեւ թատերական դերասանութեան, որուն համար ստէպ գան

1. Ասէնքն են Faust, Puritani, Traviata, Aida, Carmen, Ernani, Favorita, Forza del Destino, Rigoletto, Africana, — Un ballo in Maschera, Lucia, Trovatore, Ugonotti, Pagliaci e Cavalleria Rusticana.

2. Որք մասնակցն և մասնագիտութիւնները կը նշանակենք հու. Որիւրք Եւրոպայի իտալական թերեղակ (Soprano leggiero, կամ lirico). — Արուի Կատարեան՝ վերնաքամերգակ (Tenore lirico e drammatico), ունի ուժեղ, քաղցր և կիսալի ձայն. — Կարեմիք Մովսիս Ունի և որբեղական վառեղակ (Baritono drammatico): իսկ աւարտաղաց մէջ մշտապահութեան արժանի են առնեթիք Ներսէս Դաւիթեանի և Սմիլլանեանի՝ նոյնպէս Եւրոպայ, Աֆրիկա, Մոսկովա, Վարսովա, Երեւան, Եթովպիա և Օրիւրք Զառէի Պապիտի:

գատներ կը լսուին թերթերու մէջ, որպէս զի հանգուցեալ Աղամանի այնքան փառօք և պարծանք յաջողուցած գործը՝ ոչ միայն չի նուազի և մեռնի, այլ մանաւանդ թէ ժամա, նակիս յառաջագիմութեան պահանջին համա, ձայն՝ եւս քան զեւս զարգանայ յազգիս։

Համոզուած ենք զարձնալ, որ այս ընթաց, քին հետեւելով ոչ միայն հետզհետէ դեռ ու, ընդ ծածուկ հանձարներ եւս պիտի կարենան յերեւան դալ, այլ զեղարուեստից և կրթու, թեան գործն եւս նոր զարկ մի պիտի առնու։ Հուկ ուրեմն՝ այս առթիւ մեր խօսքն ուղ, ղելով վերոյիշեալ արդէն լաւ պատրաստուած և պատրաստուելիք երգչաց և երգչուհիներուն, կ'առաջարկէինք, որ իրուսաց այս ինչ կամ այն բարձրագոյն ընկերութեան հետ պարտաւորիչ կապելով զեռ չի կաշկանդուած, միանային ընդ զեկամարութեամբ կարա Մուրղայի, կամ Վահ,

րամ Սվաճանի, որ ի Վիեննա կատարեալ, գործած է իւր երաժշտութիւնն, և վերջերս ի, րբեւ նշանաւոր դաշնակահար համբաւ ստացաւ Անգղիոյ մէջ, և գուսանական մի ընտիր խումբ կազմէին ազգային թատերաբեմի համար, գիտ, նալով որ այս քանս իրենց համար շատ պա, տուարեք պիտի լինի և հայ հասարակութեան ընդհանուր գոհունակութեան պատճառ։ Ի, րք՝ այսպիսի խմբի մի կազմակերպութիւնն այնու աւելի պիտի զիւրանայ, եթէ գեղար, հետից հետ ազգային պատուոյն նախանձախն, զիր հարուստներէն ոմանք՝ գէթ գործին նիւ, թական վարչութիւնն, այսինքն է դրամական ելեւմտից մատակարարութիւնն իրենք ստանձ, նէին, երգչաց հետ կանխաւ պայմանաւորելով, ինչպէս կը տեսնենք յԵւրոպայ։ Ազգային օւ, ըրչ թերթերն եւս իրենց կարծիքը կը յայտնեն անուշուտ այս մասին։

Հ. Բ. Ս.

ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀՈԳԻ ՄԸ

Այս խորագրով (Une âme royale et chrétienne) Գեր. Տիշադ՝ Պարխի Աստուածաւոր եկեղեցւոյն ամբիոնին վրայ փելիքս և Մոնաստրի հարց յաշորդը, Ուղղափառ Ուսուցչաց կաճաթին (Faculté) ռադիկը, հետեւեալ հաստուածը կը հռչարի Պարխիստ կոմսին յիշատակին։

ԱՐԲՈՒՆԱԿԱՆ Հոգի մը եղաւ նա. և որչափ ջանք ըլլուի ստեղծ այս խօսքը, այնչափ աւելի պիտի հաստա, յանմ ապացուցութեամբք։ Քաղաքա, յան կանին նկատմամբ՝ չեմ ուզեր ինքզինքս վտանգի մէջ գնել, և թէպէտ տարակոյս չկայ որ Պարխիստ կոմսին քաղաքականութեան մէջ ունեցած դերը՝ շահադրդական է մեծապէս, բայց զայն ճանչցընելու և հոչակելու հոգը այլոց թողով, միայն բարոյական կերպով ուսումնասիրելու ձեռք զարնեմ։

Այո՛, մինչեւ կենացը վերջի օրերը, յորս ողոյն մեծութիւնը ալ աւելի ամենուն աչքին փայլեցաւ, Լուդովիկոսի փիլիպպեայ թոռը՝ ամբօթին համար երբէք արքունի կերպարանաց ազգեցութիւնը չունեցաւ։ Նոյն իսկ արտաքին՝ թէպէտ վայելչութեամբ լի

դէմքին վրայ, շքեղութիւնը և փայլ կը պակ, սէր։ Լուրջ և համեստութիւնը սիրող միաք մէք, և շախտութեամբ ինքզինքը երեցընել և վրան խօսիլ տալ, բնական ընդդիմութիւն մը ունեցաւ այն զիւրին միջոցները գործա, ծելու՝ որովք չափաւոր մարդիկ քաջութեան և արդեանց պակասը կը լեցընեն, և զորս մեծամեծ՝ ինչուան Նապոլէոնի նման հաւ, ճարներ, իրենց օգնական տուած են։

Եղան ոմանք որ իր արքայափայել բարե, մասնութիւնքը ժխտելու համար՝ մէջ բերին կենացը մէջ ունեցած կարծեաց և լեզուի փոփոխութիւններն։ Այսպիսի կարծիք մը արդար չէ. վասն զի այդ ըտղները՝ չեն օ, ղած նկատել այն բնական և տրամաբանա, կան շրջափոխութիւններն (évolutions) զոր հասակն և զիսուածքը կրնան արթնցընել բա,